

Beskattning av konvertibla skuldebrev och optionslån

Av kammarrättsassessorn Peter Kindlund

Riksdagen antog i slutet av maj regler rörande beskattningen av konvertibla skuldebrev och optionslån. Det skedde genom ändringar i kommunalskattelagen (KL), lagen om statlig inkomstskatt (SIL) och lagen om statlig förmögenhetsskatt (SFL), SFS 1985:307—309. Till grund för riksdagens beslut låg regeringens proposition 1984/85:193. Förslagen i propositionen antogs av riksdagen utan ändringar (SkU 1984/85:62, rskr 353). Dessa förslag bygger till helt övervägande del på två delbetänkanden från kapitalvinstkommittén, Ds Fi 1983:25, Reavinst på konvertibla skuldebrev och Ds Fi 1984:24, Reavinst på optionslån.

Något om de nya finansieringsformernas konstruktion och användning

Före år 1973 fanns i princip endast två sätt för aktiebolagen att anskaffa nytt kapital. Det kunde ske genom upptagande av vanliga lån och genom nyemissioner. Det året tillkom emellertid genom civilrättslig lagstiftning ytterligare några finansieringsformer. Företagen fick rätt att ta upp lån mot utgivande av konvertibla skuldebrev (konverteringslån) och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning (optionslån). Dessa finansieringssätt kan sägas utgöra mellanformer mellan upptagande av vanliga lån och tillskjutande av eget kapital. De civilrättsliga reglerna finns numera i 5 kap aktiebolagslagen.

Ett konvertibelt skuldebrev är i grunden ett vanligt skuldebrev men skall därutöver innehålla en utfästelse från bolaget om att innehavaren av skuldebrevet har rätt att helt eller delvis byta ut sin fordran mot en aktie i bolaget (konvertera). Utbytet sker på villkor som bestäms i samband med emissionen av lånet. Av dessa villkor är det som rör konverteringskursen (utbyteskursen) bland de viktigaste. Genom konverteringskursen bestäms sättet för avräkning av skuldebrevets värde mot kursen på den nya aktien. Vanligen får skuldebrevet avräknas till sitt nominella belopp. Antag att detta är 100 kr och att konverteringskursen bestämts till 100 kr. I ett sådant fall får ett skuldebrev utbytas mot en aktie i bolaget. Om konverteringskursen bestämts till 150 kr sker

utbytet i stället så att tre skuldebrev får bytas till två aktier. Konverteringskursen är normalt fast under hela den tid under vilken konvertering kan ske (konverteringstiden). Kursen omräknas dock om bolaget emitterar nya aktier, konvertibla skuldebrev eller optionslån under denna tid. Detta sker för att relationen mellan konverteringsrätten och bolagets aktiekapital inte skall förändras.

Innehavaren av ett konvertibelt skuldebrev har alltså en ovillkorlig rätt att byta ut skuldebrevet mot aktie i bolaget. Han har emellertid ingen skyldighet att göra ett sådant byte. Innehavaren kan således välja att i stället för konvertering lösa in skuldebrevet på vanligt sätt vid löptidens slut. På så sätt är skuldebrevsinnehavaren tillförsäkrad ett extra skydd mot förluster. Om aktiens kurs inte utvecklar sig positivt under konverteringstiden och konvertering därför inte är ekonomiskt fördelaktig kan innehavaren alltså i stället begära inlösen av skuldebrevet. Han får då tillbaka det utlånade beloppet.

I ett optionslån förenas ett skuldebrev i en sk unit med en optionsrätt. Optionsrätten skall ge innehavaren rätt att nyteckna aktie i bolaget mot betalning i pengar. På samma sätt som gäller för konverteringslån sker teckningen på villkor som bestäms vid emissionen av optionslånet. Då bestäms bl a det pris till vilket nyteckning av aktie får ske med stöd av en optionsrätt (nyteckningspriset). Detta pris är normalt fast under hela den tid under vilken optionsrätten kan utnyttjas (optionstiden), men omräknas i samband med emissioner som sker under denna tid.

Rätten till nyteckning är ovillkorlig men optionsinnehavaren är inte skyldig att utnyttja sin optionsrätt för nyteckning. Till skillnad från vad som gäller för konvertibla skuldebrev blir emellertid en optionsrätt värdelös efter utgången av optionstiden. Den berättigar således inte innehavaren till någon återbetalning från bolaget.

Optionsrätten är vanligtvis knuten till ett vid skuldebrevet fogat optionsbevis. En person som deltar i en optionslåneemission erhåller således dels ett skuldebrev, dels ett optionsbevis. I vissa emissioner förenas flera optionsrätter med skuldebrevet. Normalt är då var och en av dessa optionsrätter knuten till ett särskilt optionsbevis.

Vanligen är optionsbeviset avskiljbart från skuldebrevet. Det innebär att optionsbeviset kan skiljas från skuldebrevet efter emissionen och överlåtas självständigt. Detta förhållande är i själva verket en av hörnstenarna i optionslånets konstruktion. De flesta av deltagarna i en emission torde nämligen endast vara intresserade av optionsrätten men inte av skuldebrevet. Det senare binder förhållandevis mycket kapital till skillnad från optionsrätten. Optionsrätten ger dessutom del i en eventuell framtida värdestegring på bolagets aktie. Flertalet emissionsdeltagare brukar därför omedelbart efter emissionen skilja unitens delar åt och sälja skuldebrevet.

Bolagen har genom den civilrättsliga lagstiftningen även fått möjlighet att

utge optionslån med optionsrätter som inte kan avskiljas från skuldebrevet på annat sätt än genom optionsrättens utnyttjande för aktieteckning. En sådan optionsrätt är alltså fast knuten till skuldebrevet och kan inte överlåtas självständigt. Konstruktionen liknar det konvertibla skuldebrevets. Såvitt bekant har inget lån med ej avskiljbara optionsrätter utgetts i Sverige. Det är också svårt att se några fördelar med ett sådant lån.

Det kan tilläggas att de båda finansieringsformerna kan förenas genom att skuldebrevet i ett optionslån görs konvertibelt.

Enligt huvudregeln i aktiebolagslagen har aktieägare företrädesrätt att delta i det egna bolagets emissioner av konverterings- och optionslån (4 kap 2 § och 5 kap 2 § aktiebolagslagen). En sådan företrädesrätt är jämförbar med den teckningsrätt som aktieägaren erhåller från bolaget i samband med en nyemission. Det betyder bl a att företrädesrätter kan utgöra särskilda löpande värdepapper som är föremål för omsättning på kapitalmarknaden.

Genom konverterings- och optionslånen konstruktion är det möjligt att sätta räntesatsen på dem under marknadsräntan för vanliga förlags- och obligationslån. I Sverige har skillnader i räntesats på 4—5 % inte varit ovanliga. Särskilt för optionslånen del är detta förhållande ur skattesynpunkt av mycket stor betydelse eftersom det i praktiken medför att dessa lån emitteras till kraftig underkurs.

Efter införandet av den civilrättsliga lagstiftningen var det främst konverteringslånen som tilldrog sig bolagens intresse och ett stort antal lån har emitterats. De större bolagens konverteringslån har i allmänhet inregistrerats på Stockholms fondbörs. Det förekommer således officiell börshandel i dessa lån. Vid halvårsskiftet 1985, då de nya skattereglerna trädde i kraft, var 34 konverteringslån inregistrerade på börsen.

År 1981 utgavs de första optionslånen i Sverige. Under de två därefter följande åren emitterades något tiotal lån. Sedan vissa beskattningskonsekvenser klarlagts genom ett par förhandsbesked i slutet av år 1983 utgavs under det närmast följande året ett mycket stort antal optionslån. Detta berodde delvis på att optionslånen, enligt den praxis som följde av förhandsbeskeden, kunde användas för att tillskapa realisationsförluster, som i praktiken var fiktiva. Kapitalvinstkommittén föreslog i delbetänkandet om optionslånen beskattning en skatteteknisk lösning som eliminerade dessa realisationsförluster. För att förhindra att optionslåneformen utnyttjades för tillskapande av ytterligare realisationsförluster under tiden fram till den nya lagstiftningens ikraftträdande infördes ett provisoriskt avdragsförbud för dessa förluster gällande från den 5 december 1984 (prop 1984/85:97, SkU 27, rskr 141, SFS 1985:74). Avdragsförbudet, som intogs i punkt 4 av anvisningarna till 36 § KL, gjorde optionslånen ekonomiskt ointressanta. Något sådant lån torde inte ha emitterats under den tid avdragsförbudet gällde, dvs fram till den 1 juli 1985.

Optionsrätter kan till skillnad från konvertibla skuldebrev inte inregistreras

på fondbörsen. Någon officiell börshandel förekommer således inte i dessa värdepapper. I anslutning till fondbörsen förekommer dock en inofficiell handel i optionsrätter och för vissa av dem återges köp- och säljkurser m m på dags- och affärstidningarnas börssidor. Vid halvårsskiftet 1985 "börssnoterades" på detta sätt 51 optionsrätter.

På marknaden förekommer även en annan typ av optionslån än de ovan nämnda. I dessa lån förenas ett skuldebrev med en optionsrätt att köpa en redan existerande aktie. Även dessa optionslån omfattas av den nya skattelagstiftningen.

Några ord bör också sägas om terminologin på optionsområdet. Termen optionsrätt har hämtats från aktiebolagslagen, där den betecknar en rätt att på vissa i förhand bestämda villkor nyteckna en aktie. Den nya skattelagstiftningen innefattar emellertid under termen optionsrätt även sådana optionsrätter som ger innehavaren rätt att köpa en redan existerande aktie, under förutsättning att optionsrätten utgetts i förening med skuldebrev. Flera olika termer används på kapitalmarknaden och i debatten för att karakterisera de nu nämnda slagen av optionsrätter. Att terminologin på området inte stabiliserats beror huvudsakligen på att nya typer av optionsrätter kommer att lanseras på kapitalmarknaden.

Hur terminologin kommer att utvecklas framdeles står ännu inte klart. Det är dock viktigt att framhålla att termen optionsrätt i skattelagstiftningen används för att beteckna en rätt till nyteckning eller köp av aktie som blivit utfäst i förening med skuldebrev.

Huvuddragen av de nya bestämmelserna

Fyra olika slag av värdepapper kan förekomma i konverterings- och optionslån, nämligen konvertibla skuldebrev, optionsrätter, företrädesrätter och de skuldebrev med vilka optionsrätterna är förenade vid emissionen. I KL saknades tidigare helt särskilda realisationsvinstregler för dessa typer av lån.

Den nya lagstiftningen bygger på de redan gällande realisationsvinstreglerna för värdepapper i 35 och 36 §§ KL. I dessa regler har gjorts vissa kompletteringar och tillägg. Något helt nytt beskattningssystem har alltså inte införts för de aktuella värdepapperen.

I huvudsak blir de sedan år 1976 gällande realisationsvinstreglerna för aktier och liknande värdepapper (aktievinstreglerna) i 35 § 3 mom. KL tillämpliga på konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter. Aktievinstreglerna har dock i vissa punkter måst byggas ut. Främst gäller det bestämmelserna om anskaffningskostnad och anskaffningstidpunkt där flera viktiga nyheter finns. En sådan nyhet är metoden för fördelning av emissionspriset i ett optionslån mellan skuldebrevet och optionsrätten.

Vid avyttring av ett vanligt skuldebrev, utgivet i ett optionslån, skall dock realisationsvinstbeskattningen alltså ske enligt reglerna för lös egendom i 35

§ 4 mom. KL. Är skuldebrevet i ett optionslån konvertibelt sker beskattningen däremot enligt aktievinstreglerna.

I SIL har endast en ändring gjorts. Ett uttryckligt förbud mot avdrag för bolaget för den sk kapitalrabatt som — sett ur en viss synvinkel — kan sägas uppkomma vid emissioner av optionslån har intagits i 2 § 9 mom. Ändringen i SIL rör således endast det emitterande bolagets beskattning.

SFL har kompletterats så att i 3 § 1 mom. d) uttryckligen anges att optionsrätter som omsätts marknadsmässigt skall förmögenhetsbeskattas.

Beskattningsmetod för konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter

Konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter skall alltså vid avyttring beskattas enligt aktievinstreglerna. Detta har markerats genom att uppräkningsstycket i 35 § 3 mom. första stycket KL av de värdepapper som skall beskattas enligt aktievinstreglerna har kompletterats med de nämnda värdepapperen.

Optionsrätter kan emellertid avse i princip all slags egendom och rättigheter. Det har därför varit nödvändigt att särskilt ange vilka slag av optionsrätter som faller under aktievinstreglerna. Detta har skett genom att en definition har intagits i ovan nämnda stycke. Enligt definitionen träffas två typer av optionsrätter av aktievinstbeskattning, dels optionsrätt att nyteckna aktie, dels optionsrätt att köpa aktie under förutsättning tillika att optionsrätten utgetts förenad med ett skuldebrev. Andra typer av optionsrätter omfattas alltså inte av de nya realisationsvinstreglerna.

Även företrädesrätter att teckna konverterings- eller optionslån skall vid avyttring beskattas enligt aktievinstreglerna. Med företrädesrätt avses i lagstiftningen den rätt som enligt huvudregeln tillkommer en aktieägare i ett bolag att delta i bolagets emissioner (jfr 4 kap 2 § och 5 kap 2 § aktiebolagslagen). Det förekommer emellertid att termen företrädesrätt ges en något annan betydelse än den nu angivna. Det sker i de fall emissionen — med frångående av aktieägarnas företrädesrätt att teckna — riktas till exempelvis de anställda i bolaget eller till någon utomstående intressent. I sådana fall är avsikten med företrädesrätten att just den till vilken rätten riktas skall delta i lånet. Det torde därför inte förekomma att sådana företrädesrätter avyttras. Skulle en sådan avyttring ändå ske är det inte givet att realisationsvinstreglerna blir tillämpliga. För en anställd kan beskattning i stället komma att ske under inkomst av tjänst.

För fullständighetens skull kan tilläggas att även olika slag av interimisbevis o dyl som avser konvertibla skuldebrev, optionsrätter eller företrädesrätter givetvis också beskattas enligt aktievinstreglerna.

Att aktievinstreglerna skall tillämpas vid avyttring av ett konvertibelt skuldebrev innebär en betydelsefull ändring i förhållande till förutvarande praxis.

Enligt denna skedde beskattningen med stöd av bestämmelserna för lös egendom i 35 § 4 mom. KL. En tidsbegränsad beskattning har alltså ersatts av en evig. Det finns flera skäl för ändringen. Det senaste decenniets utveckling har visat att ett konvertibelt skuldebrev på kapitalmarknaden uppfattas som ett nära substitut för en aktie. Det torde också stå klart att värdeförändringarna på ett konvertibelt skuldebrev i stort följer den underliggande aktiens kursutveckling. Vidare emitteras konverteringslån mestadels med företrädesrätt för bolagets aktieägare. Ett sådant lån kan därför uppfattas som ett med nyemission likvärdigt alternativ. Dessa omständigheter jämte det förhållandet att en beskattning enligt aktievinstreglerna bäst tillgodoser önskemålet om neutralitet mellan konverteringslån och nyemission som finansieringsformer har varit avgörande vid valet av beskattningsmetod.

I tidigare praxis kunde en avyttring av en optionsrätt komma att bli beskattad såväl enligt aktievinstreglerna som enligt bestämmelserna för lös egendom beroende på om överlåtelsen avsåg en avskild optionsrätt eller en unit. Denna situation var otillfredsställande och ägnad att skapa osäkerhet. En optionsrätt berättigar innehavaren att på vissa på förhand bestämda villkor teckna eller köpa en aktie men medför i övrigt ingen rättighet mot utställaren. Optionsrättens värde och värdeförändringar bestäms därför helt av värdet och kursutvecklingen på den underliggande aktien. Det är därför helt naturligt att realisationsvinstbeskatta optionsrätter enligt aktievinstreglerna. Den i tidigare praxis rådande osäkerhetssituationen har således undanröjts.

Enligt de civilrättsliga bestämmelserna i aktiebolagslagen hänför sig företrädesrätten att teckna konverterings- eller optionslån till skuldebrevet. När det gäller emissioner av konvertibla skuldebrev vållar detta förhållande inga skattetekniska problem. Ett konvertibelt skuldebrev beskattas vid avyttring enligt aktievinstreglerna. Det är därför fullt konsekvent att samma lösning valts för beskattningen av företrädesrätten att teckna ett sådant lån.

I ett optionslån däremot avser teckningen en unit bestående av skuldebrev och optionsrätt. Som ovan nämnts hänför sig dock företrädesrätten civilrättsligt endast till skuldebrevet. Skulle samma anknytning väljas skatterättsligt uppstår vissa problem. Bl a borde beskattningen av företrädesrätten då bli beroende av den typ av skuldebrev som lånet avser. Är det exempelvis fråga om en obligation skulle beskattning enligt lösegendomsreglerna vara lämpligast medan aktievinstreglerna vore den naturliga lösningen om skuldebrevet är konvertibelt. Ett annat problem rör emissionsprisets fördelning. I tidigare skattepraxis, som byggde på det civilrättsliga synsättet, hänfördes hela emissionspriset till skuldebrevet och ingen del därav till optionsrätten. Detta ledde till det ovan omnämnda problemet med realisationsförluster på optionslånen.

Ur ekonomisk synvinkel är en anknytning av företrädesrätten endast till skuldebrevet knappast riktig. På den välfungerande svenska kapitalmarknaden betalar ingen placerare mer för ett skuldebrev än dess marknadsvärde.

Detta gäller självfallet även för skuldebrev utgivna i optionslån. Men att inköpa ett skuldebrev för marknadsvärdet innebär ingen förmån. Det är alltid möjligt att köpa skuldebrev på marknaden till marknadspris utan att ha någon företrädesrätt därtill. Ur ekonomisk synvinkel är det därför riktigt att säga att företrädesrätten att teckna ett skuldebrev till dess marknadspris inte har något värde. I den mån företrädesrätten att teckna ett optionslån har något värde — de hittills företagna emissionerna visar att så är fallet — måste hela detta värde hänföra sig till optionsrätten. Denna ekonomiska analys av optionslånets beskaffenhet — som här endast återgetts helt översiktligt — har föranlett att den skatterättsliga lagstiftningen i detta avseende avviker från den civilrättsliga grunden. Med andra ord har företrädesrätten i skatterättsligt hänseende knutits endast till optionsrätten. Eftersom en optionsrätt realisationsvinstbeskattas enligt aktievinstreglerna skall också företrädesrätten att teckna ett sådant lån beskattas på samma sätt.

Beskattning av skuldebrevet i ett optionslån

Om skuldebrevet i ett optionslån är konvertibelt sker beskattningen vid avyttringen av detta enligt aktievinstreglerna. Detta innebär, som tidigare nämnts, en ändring i förhållande till tidigare praxis.

Är skuldebrevet inte konvertibelt sker realisationsvinstbeskattningen på samma sätt som gällde redan tidigare, dvs enligt bestämmelserna för lös egendom i 35 § 4 mom KL. Beskattningen av obligationer, förlagsbevis, vinstandelsbevis och andra typer av icke konvertibla skuldebrev skall alltså ske enligt detta regelsystem. En viktig nyhet gäller dock även för dessa skuldebrev. Regeln om emissionsprisets fördelning skall tillämpas oavsett vilket slag av skuldebrev som optionslånet avser. Denna regel kommenteras under rubriken "Beräkning av anskaffningskostnad" nedan.

Kapitalvinstkommittén hade i sitt betänkande föreslagit att alla skuldebrev utgivna i optionslån skulle aktievinstbeskattas vid avyttring. Som skäl för detta anfördes att det inte var rimligt att den stora värdestegring, som skuldebrevet framdeles undergick till följd av regeln om emissionsprisets fördelning, skulle få förbli obeskattad. Förslaget mötte relativt stark kritik från remissinstanserna. Främst kritiserades det förhållandet att samma slag av skuldebrev skulle komma att beskattas på olika sätt beroende på om de var utgivna i optionslån eller ej. Med hänsyn till kritiken och till att kapitalvinstkommittén redan påbörjat översynen av realisationsvinstreglerna på skuldebrevsområdet valde departementschefen att i propositionen inte förslå några nya regler om beskattningen av skuldebrev i optionslån. Departementschefen har dock i propositionen gjort ett påpekande rörande skuldebrevsbeskattningen som bör observeras (sid 35).

Han framhåller där att hans ställningstagande beträffande skuldebrevens

beskattning inte får uppfattas så att han tar avstånd från kapitalvinstkommitténs principiella uppfattning om beskattningen av värdestegringen på skuldebrev. Tvärtom säger han sig dela kommitténs mening. Departementschefen förklarar därför att han på nytt avser att ta upp frågan sedan kommittén avlämnat sitt förslag till beskattningsregler för skuldebrev. Kapitalvinstkommitténs förslag kan förväntas under våren 1986. Därefter kan alltså frågan om skärpt beskattning av skuldebrev bli aktuell igen.

Närmare om beskattningen av konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter

Aktievinstreglerna, d v s det regelkomplex som intagits i 35 § 3 mom. KL för beskattningen av aktier och liknande värdepapper, skall nu även gälla vid avyttring av konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter. Innebörden av detta anges översiktligt nedan. Bestämmelserna om anskaffningskostnad och anskaffningstidpunkt kommenteras utförligare i särskilda avsnitt.

Hela vinsten vid avyttring av värdepapperet blir skattepliktig om innehavstiden understiger två år. Denna regel avser således "yngre" konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter. Det kan vara värt att uppmärksamma att riksdagen i det beskattningsärende som avsåg förenklad självdeklaration (prop 1984/85:180, SkU 60, rskr 375, SFS 1985:405) beslutat att avdrag på högst 1 000 kr får göras från realisationsvinst på "yngre" värdepapper. Avdragsrätten inträder den 1 januari 1986 och tillämpas första gången vid 1987 års taxering.

Uppgår innehavstiden till två år eller mera tas 40 % av vinsten till beskattning. Den lindrigare beskattningen gäller "äldre" innehav av konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter. Från realisationsvinst som uppkommit på sådana värdepapper får varje skattskyldig — genom riksdagens beslut i ärendet om förenklad självdeklaration — schablonmässigt göra avdrag med högst 2 000 kr.

Realisationsvinstbeskattning inträder oavsett om värdepapperet förvärvats genom ett oneröst fång som köp eller byte eller genom ett benefikt fång som arv eller gåva. Om den skattskyldige förvärvat värdepapperet på benefikt sätt får han vid beräkning av innehavstiden utgå från det närmast föregående onerösa förvärvet.

Vidare gäller att befrielse från realisationsvinstbeskattning kan ske om beskattning kan antas hindra strukturrationalisering som är önskvärd från allmän synpunkt.

I tvångsförsäljningsfall blir endast 40 % av vinsten skattepliktig oavsett innehavstidens längd.

De särskilda skatteflyktsreglerna i momentets sjätte—åttonde stycken om beräkning av realisationsvinst vid fastighetsförsäljning via bolag, vinstbo-

lagstransaktioner och interna aktieöverlåtelser har utvidgats så att de nu i motsvarande mån även gäller vid avyttringar av konvertibla skuldebrev, optionsrätter och företrädesrätter. Genom en ändring i 53 § 1 mom. KL har även regeln om beskattning för realisationsvinst i samband med avflyttning från riket utvidgats till att även omfatta konvertibla skuldebrev och optionsrätter, som utgetts av svenska aktiebolag.

Enligt de nya reglerna utlöses realisationsvinstbeskattning aldrig av att en skattskyldig utnyttjar en företrädes-, konverterings- eller optionsrätt för sitt ändamål, d v s för förvärv av ett nytt värdepapper. Deltagande i och fullföljande av emissioner i enlighet med syftena bakom den civilrättsliga lagstiftningen — att bereda aktiebolagen nya möjligheter till kapitalanskaffning — beskattas således inte på något stadium. En aktieägare som med företrädesrätt deltar i ett optionslån kan alltså utnyttja företrädesrätten för förvärv av bl a en optionsrätt och sedan använda denna optionsrätt för nyteckning eller köp av en aktie utan att träffas av realisationsvinstbeskattning. I ett sådant fall inträder beskattning först när aktien avyttras. Motsvarande konsekvenser inträder givetvis också om en skattskyldig köper en av de nämnda rättigheterna och helt eller delvis fullföljer emissionen.

De senast redovisade bestämmelserna gällde för optionsrätter och företrädesrätter redan enligt tidigare praxis. För de konvertibla skuldebrevens del innebär reglerna, som intagits i punkt 9 av anvisningarna till 35 § KL, en nyhet. Enligt äldre rätt utlöste en konvertering realisationsvinstbeskattning. Så är alltså inte längre fallet. De nya reglerna gäller generellt, således även för konvertibla skuldebrev som förvärvats före lagens ikraftträdande. Detta innebär självfallet en betydande förenkling för såväl skattskyldiga som taxeringsmyndigheter. Åtskilliga miljoner konverteringar skall nu inte längre redovisas till beskattning respektive kontrolleras.

Beräkning av anskaffningskostnad

Fördelning av emissionspriset

Ett optionslån består av en unit innehållande två eller flera värdepapper; ett skuldebrev och en eller flera optionsrätter. Dessa värdepapper kan skiljas från varandra och överlåtas var för sig. Det är därför nödvändigt att ange hur det pris som betalas för uniten, emissionspriset, skall fördelas mellan de olika värdepapperen.

Problemet med fördelningen av emissionspriset uppkommer endast för de personer som deltar i ett optionslån. I övriga fall beräknas anskaffningskostnaden enligt vanliga regler.

Den lösning som valts i fördelningsfrågan innebär en skatteteknisk nyhet. Som ovan antytts utges optionslån med en ränta som betydligt understiger

marknadsräntan för motsvarande lån utan optionsrätter. Detta leder till att skuldebrevets marknadsvärde vid emissionstillfället klart understiger dess nominella värde. Erfarenhetsmässigt uppgår marknadsvärdet endast till 70—80 % av det nominella värdet. Ett skuldebrev i ett optionslån, som nominellt lyder på 100 kr och där emissionspriset uppgår till samma belopp, har således i allmänhet ett marknadsvärde på endast 70—80 kr. Den valda lösningen av fördelningsproblemet bygger på dessa för optionslån karakteristiska ekonomiska förhållanden. Emissionspriset skall nämligen fördelas så att skuldebrevet åsätts sitt marknadsvärde vid emissionstillfället medan återstående del av priset hänförs till optionsrätten.

Denna lösning har valts av flera olika skäl. Dels är det den ekonomiskt sett riktiga lösningen eftersom en placerare inte är villig att betala något annat pris för ett skuldebrev än dess marknadsvärde, dels behövs vid en sådan fördelning endast vetskap om ett marknadsvärde, nämligen skuldebrevets. Detta innebär en stor fördel eftersom marknadsnoteringarna på optionsrätter ofta är både sporadiska och osäkra under en lång tid efter emissionstillfället medan det motsatta förhållandet gäller för skuldebreven. Metoden ger vidare skuldebrevet ett riktigt värde vilket normalt inte inträffar vid proportionering med ledning av värdepappernas respektive marknadsvärden. Detta medför flera fördelar. Problemet med realisationsförlusterna på optionslånen bortfaller. Vidare leder de många skuldebrevsavyttringar som sker i omedelbar anslutning till emissionen i princip inte till vare sig vinst eller förlust. Det torde därför bli relativt enkelt såväl att redovisa dessa avyttringar till beskattning som att kontrollera dem.

I propositionen har förutsatts att riksskatteverket genom anvisningar lämnar uppgifter till ledning för taxeringen om olika anskaffningsvärden på skuldebrev och optionsrätter vid emissioner som görs av börsbolag och andra större bolag. Vid emissioner av optionslån från sådana bolag kommer således uppgifter om anskaffningsvärden att vara lätt tillgängliga.

I de fall anvisningar inte begärs eller — efter prövning av riksskatteverket — inte utfärdas, ankommer det på vanligt sätt på den skattskyldige att förebringa utredning om anskaffningskostnaden. I de fall marknadsvärden finns på skuldebreven skall dessa användas. Saknas faktiska marknadsvärden måste en teoretisk beräkning göras av skuldebrevets marknadsvärde. Detta bör ske med ledning av en nuvärdesberäkning.

Den nu redovisade fördelningsmetoden används endast vid fördelning av emissionspriset i ett optionslån. Avyttrar en emissionsdeltagare en unit för en gemensam köpeskilling bestäms avyttringspriset för unitens olika värdepapper genom proportionering med ledning av de respektive marknadsvärdena. Förvärvarens anskaffningskostnad beräknas på samma sätt.

Fördelningsmetoden används oavsett vilket slag av skuldebrev som ingår i lånet, alltså även när detta är konvertibelt. När det gäller rena konverterings-

lån, dvs lån som inte också omfattar optionsrätter, uppkommer inget fördelningsproblem. I det fallet avviker reglerna inte från dem som allmänt gäller om beräkning av anskaffningskostnad.

Beräkning av anskaffningskostnad i övrigt

Som tidigare redovisats utlöser utnyttjandet av företrädes-, konverterings- och optionsrätter inte någon realisationsvinstbeskattning. Detta får vissa konsekvenser vid beräkningen av anskaffningskostnaden. Denna kostnad får föras över från ett värdepapper till ett annat vid utnyttjande av någon eller några av de nämnda rättigheterna. Ett exempel klargör principen. Om en skattskyldig köper en företrädesrätt att delta i ett konverteringslån och senare säljer den aktie som han erhållit genom att utnyttja konverteringsrätten blir hans anskaffningskostnad för aktien summan av dels köpeskillingen för företrädesrätten, dels emissionspriset för det konvertibla skuldebrevet. Naturligtvis är även kostnader i samband med inköpet av företrädesrätten, konverteringen och försäljningen av aktien avdragsgilla.

I propositionen har reglerna om anskaffningskostnad redovisats i ett översiktligt schema (sid 41) som återges på nästa sida. Kolumnen längst till vänster återger de värdepapper som kan bli aktuella. I övriga kolumner anges anskaffningskostnaden dels för den aktieägare som deltar i emissionen, dels för annan skattskyldig som köpt något av värdepapperen. Schemat gäller för de båda slagen av optionsrätter som omfattas av den nya lagstiftningen, men man måste observera att fördelning av emissionspriset endast tillämpas på lån som tecknas efter ikraftträdandet.

Reglerna om anskaffningskostnad utvecklas ytterligare i punkt 2 b av anvisningarna till 36 § KL. Enligt anvisningspunkten gäller särskilda beräkningsregler för äldre aktier. Bestämmelserna har utvidgats så att de nu också omfattar äldre konvertibla skuldebrev och äldre optionsrätter. I anvisningspunkten har också intagits en bestämmelse om anskaffningskostnad för företrädesrätter. Dessa anses anskaffade utan kostnad om de erhållits på grund av aktieinnehav i bolaget. Samtliga sådana företrädesrätter har således anskaffningskostnaden 0 kr. Har företrädesrätten inköpts gäller givetvis förvärvspriset som anskaffningskostnad.

Huvudregeln för beräkning av anskaffningskostnad för äldre konvertibla skuldebrev och äldre optionsrätter anges i åttonde stycket. Den innebär att skattemedelberäkning skall användas. Beräkningsmetoden tillämpas på samma sätt som gäller för aktier.

Även schablonregeln för beräkning av anskaffningskostnad får användas för äldre konvertibla skuldebrev och äldre optionsrätter. Anskaffningskostnaden får då bestämmas till 25 % av nettoförsäljningspriset. Schablonregeln gäller för de konvertibla skuldebrev som börsnoteras eller är föremål för liknande notering.

Innebörden av reglerna om anskaffningskostnad anges i nedanstående uppställning.				
Värdepapper	Aktieägare	Annat skattskyldig med inköpt		
		a) företrädesrätt	b) konvertibelt skuldebrev	c) optionsrätt
1 Företrädesrätt	0 kr	köpeskillingen	—	—
2 Konvertibelt skuldebrev	emissionspriset	köpeskillingen för företrädesrätten + emissionspriset	köpeskillingen	—
3 Skuldebrev utgivet i ett optionslån	skuldebrevets marknadsvärde vid emissionen ¹	skuldebrevets marknadsvärde vid emissionen ¹	—	—
4 Optionsrätt	skillnadsbeloppet mellan emissionspriset och skuldebrevets marknadsvärde (restvärdet) ¹	köpeskillingen för företrädesrätten + restvärdet ¹	—	köpeskillingen
5 Ny aktie				
a) via konvertibelt skuldebrev	emissionspriset för det konvertibla skuldebrevet	köpeskillingen för företrädesrätten + emissionspriset för det konvertibla skuldebrevet	köpeskillingen för det konvertibla skuldebrevet	—
b) via optionsrätt	restvärdet + nyteckningspriset eller vid köp köpeskillingen ¹	köpeskillingen för företrädesrätten + restvärdet + nyteckningspriset eller vid köp köpeskillingen ¹	—	köpeskillingen för optionsrätten + nyteckningspriset eller vid köp köpeskillingen

¹ gäller ej om teckning av lånet skett före den 1 juli 1985.

Beträffande optionsrätter gäller schablonregeln om de efter ikraftträdandet av den nya lagen utgetts av bolag, vars aktier vid avyttringstidpunkten är börsnoterade eller föremål för liknande notering. Enligt den i tidigare praxis använda metoden för fördelning av emissionspriset tilldelades optionsrätterna ingen del av priset. För aktieägaren som deltog i en emission var optionsrättens anskaffningskostnad 0 kr. I sådana fall finns inget behov av en schablonregel för att beräkna anskaffningskostnaden. Det kunde däremot ifrågasättas om inte en skattskyldig som inköpt sin optionsrätt borde få använda schablonregeln. Av förenklingskäl har den lösningen inte valts. Schablonregeln

gäller alltså endast för optionsrätter som emitterats efter lagens ikraftträdande.

Schablonregeln får inte heller användas på företrädesrätter. Anledningen till detta är att de företrädesrätter som skulle kunna omfattas av bestämmelsen har anskaffningskostnaden 0 kr.

För konvertibla skuldebrev som vid den nya lagstiftningens ikraftträdande har innehafts fem år eller mera finns en alternativ regel om anskaffningskostnad. Regeln kommenteras nedan under "Övergångsbestämmelser".

Bestämning av innehavstid

Innehavstiden, dvs tiden från förvärvsdagen till avyttringsdagen, är av avgörande betydelse för storleken på den skattepliktiga realisationsvinsten.

Avyttringsdagen är den dag då bindande avtal ingås om överlåtelse av värdepapperet. Är det fråga om börsnoterade papper brukar dagen för fondnotans upprättande anses som avyttringsdag. Denna dag räknas också som förvärvsdag för köparen. Det är emellertid nödvändigt att också kunna bestämma anskaffningstidpunkt i andra situationer än de som direkt rör överlåtelser. En sådan situation gäller bestämning av anskaffningstidpunkter för olika värdepapper för den aktieägare som deltar i en emission. En annan situation gäller samma fråga för den aktieägare eller annan skattskyldig som helt eller delvis fullföljer emissionen genom att utnyttja företrädes-, konverterings- och/eller optionsrätter.

Den lösning som valts för aktieägarens del bygger på praxis i fråga om anskaffningstidpunkt för en aktie som erhållits i en nyemission. Den anses anskaffad vid tidpunkten för förvärvet av den aktie som grundat teckningsrätten till aktien (moderaktien). Denna princip har överförts till att gälla också för företrädesrätter, konvertibla skuldebrev och optionsrätter. En aktieägare som exempelvis deltar i en optionslåneemission anses alltså ha förvärvat sin företrädesrätt respektive sin optionsrätt den dag då moderaktien förvärvades. Fullföljer aktieägaren emissionen och utnyttjar optionsrätten för nyteckning av en aktie anses denna likaledes anskaffad den dag då moderaktien förvärvades.

Ett utnyttjande av en företrädes-, konverterings- eller optionsrätt för förvärv av ett nytt värdepapper bildar aldrig utgångspunkt för tidsberäkningen. Här gäller motsvarande princip som tidigare redovisats för anskaffningskostnaderna. På samma sätt som en anskaffningskostnad får föras över från ett värdepapper i emissionskedjan till ett annat får anskaffningstidpunkten räknas tillbaka till den skattskyldiges ursprungliga värdepapper i emissionen. Är det ursprungliga värdepapperet en moderaktie bestäms anskaffningstidpunkten till förvärvsdagen för denna, är det en inköpt företrädesrätt räknas dagen för köpet som anskaffningsdag. På så sätt överensstämmer systemen för beräkning av anskaffningskostnad och anskaffningstidpunkt med varandra.

Även för beräkning av innehavstid finns ett översiktligt schema i propositionen (sid 38). Schemat återges nedan. Det är uppställt på samma sätt som det föregående.

Innebörden av reglerna om anskaffningstidpunkt anges i nedanstående uppställning.				
Värdepapper	Aktieägare	Annan skattskyldig med inköpt		
		a) företrädesrätt	b) konvertibelt skuldebrev	c) optionsrätt
1 Företrädesrätt	moderaktiens förvärvsdag	dagen för köpeavtalet	—	—
2 Konvertibelt skuldebrev	”	dagen för förvärvet av företrädesrätten	dagen för köpeavtalet	—
3 Skuldebrev utgivet i ett optionslån	dagen för teckningen av lånet	dagen för teckningen av lånet	—	—
4 Optionsrätt				
a) till nyteckning	moderaktiens förvärvsdag	dagen för förvärvet av företrädesrätten	—	dagen för köpeavtalet
b) till köp av aktie	dagen för teckningen av lånet	”	—	”
5 Ny aktie				
a) via konvertibelt skuldebrev	moderaktiens förvärvsdag ¹	”	dagen för förvärvet av det konvertibla skuldebrevet	—
b) via optionsrätt till nyteckning	”	”	—	dagen för förvärvet av optionsrätten
c) via optionsrätt till köp av aktie	dagen för teckningen av lånet	”	—	”

¹ gäller ej utbyte som skett före den 1 juli 1985.

Ett par anmärkningar är på sin plats. I och med den nya lagstiftningens ikraftträdande blev reglerna om anskaffningstidpunkt tillämpliga fullt ut. Bestämmelserna gäller alltså även för värdepapper som har förvärvats före ikraftträdandet. Det innebär att många av dessa värdepapper s a s blev äldre på ikraftträdandedagen. Enligt tidigare praxis ansågs samtliga slag av värdepapper anskaffade på teckningsdagen för den person som deltog i emissionen. Efter den nya lagens ikraftträdande får tillbakaräkning ske på ovan angivna sätt.

Ett annat påpekande gäller de optionsrätter som avser rätt till köp av en re-

dan existerande aktie. I detta fall får tillbakaräkning till moderaktiens förvärvsdag aldrig ske. Det beror på att ett lån med sådana optionsrätter helt saknar nyemissionskaraktär. Det nu sagda gäller endast för en aktieägare som deltar i en optionslåneemission, där optionsrätterna avser köp av aktie. För denne ersätts därför orden ”moderaktiens förvärvsdag” i schemat med dagen för teckningen av lånet. I övrigt gäller schemat för båda slagen av optionsrätter.

Avdrag för realisationsförlust

Förluster som uppkommer vid avyttring av konvertibla skuldebrev, optionsrätter, företrädesrätter och skuldebrev utgivna i optionslån är avdragsgilla i samma utsträckning som gäller för förluster på andra värdepapper, bortsett från premieobligationer. De särskilda bestämmelserna i punkt 4 andra stycket av anvisningarna till 36 § KL om avdragsrätt för förluster på premieobligationer mot vissa aktievinster m m gäller alltså inte mot vinster på konvertibla skuldebrev, optionsrätter, företrädesrätter och skuldebrev i optionslån. Huvudskälet för detta är avdragsregelns övergångskaraktär. För varje premieobligationslån som inlöses minskar regelns betydelse. År 1991 kommer den att vara betydelselös. I ett sådant läge har en utvidgning av avdragsregeln inte ansetts motiverad.

Som ovan nämnts infördes tidigare i år en särskild bestämmelse om avdragsförbud för förluster på skuldebrev utgivna i optionslån. Regeln, som inleddes som ett sista stycke i punkt 4 av anvisningarna till 36 § KL, har nu upphävts. Genom en övergångsbestämmelse kvarstår dock ett begränsat avdragsförbud. Förluster på skuldebrev är alltså ej avdragsgilla om optionslånet emitterats under tidsperioden den 6 december 1984—den 30 juni 1985 på grund av ett emissionsbeslut som fattats av bolaget efter den 5 december 1984. Såvitt bekant har inga sådana lån utgetts. Avdragsbegränsningen torde därför numera sakna praktisk betydelse.

Bolagets beskattning

Den väsentligaste frågan som rör bolagets beskattning vid emissioner av konverterings- och optionslån gäller avdragsrätten för de med lånen förenade kostnaderna. Sådana kostnader är avdragsgilla och vållar därför normalt inga problem vid taxeringen. Beträffande optionslånen uppkommer emellertid en speciell frågeställning som under de senaste åren tilldragit sig relativt stort intresse. Den gäller huruvida den s k kapitalrabatten utgör en avdragsgill kostnad eller ej.

Bakgrunden är följande. Optionslån kan emitteras med en räntesats som avsevärt understiger marknadsräntan på vanliga lån utan optionsrätter. Detta leder till att skuldebrevet i ett optionslån vid emissionstillfället har ett marknadsvärde som understiger dess nominella belopp. På den svenska kapital-

marknaden betalar ingen placerare mer för ett skuldebrev än dess marknadsvärde. Det kan därför hävdas att bolaget i praktiken endast lånat detta belopp av långivaren och att dennes ytterligare insats — skillnaden mellan emissionspriset och skuldebrevets marknadsvärde — utgör betalning för optionsrätten och därför till sin karaktär är ett tillskott till bolaget. Enligt lånevillkoren är bolagen regelmässigt skyldiga att återbetala det nominella lånebeloppet till långivarna. Men om bolaget endast lånat ett belopp motsvarande skuldebrevets marknadsvärde vid emissionstillfället och likväl är skyldigt att återbetala det högre, nominella beloppet, måste, brukar det hävdas, skillnadsbeloppet utgöra en avdragsgill kapitalanskaffningskostnad. Denna s k kapitalrabatt anses ha karaktär av räntekostnad, eftersom den uppkommer till följd av den i förhållande till marknadsräntan låga räntesatsen på lånet. Enligt denna uppfattning betalar bolaget ersättning för lånet på två olika sätt, dels i form av löpande ränta under lånets löptid, dels i form av kapitalrabatten vid lånets inlösen.

Avdragsfrågan har prövats av regeringsrätten i målet RÅ 79 1:97. Domstolen fann att lagstiftningen inte lämnade något utrymme för ett sådant avdrag. Avgörandet har kritiserats och frågeställningen utförligt diskuterats av Sandels i SN 1980 sid 70—75.

Utän tvekan finns visst fog för det nu redovisade synsättet. Den fördelning som numera skall göras av emissionspriset i ett optionslån kan sägas stärka argumenten för avdragsrätt. Likväl har avdragsrätt inte medgetts bolagen. Tvärtom har ett uttryckligt avdragsförbud intagits i 2 § 9 mom sista stycket SIL. Det huvudsakliga skälet till detta är följande. Enligt svensk redovisningspraxis bokförs hela emissionspriset som låneskuld hos bolaget. Ingen del därav redovisas som tillskott. Det medför att någon kostnad av typ kapitalrabatt inte framkommer i bolagets redovisning. Med hänsyn till rådande praxis på området skulle en avdragsrätt kräva en uttrycklig reglering i skattelagstiftningen. Departementschefen har i propositionen förklarat (sid 51) att han inte funnit det motiverat att tillskapa en sådan avdragsregel, som alltså skulle innebära en avvikelse mellan bokföringen och den skattemässiga behandlingen.

Departementschefen har emellertid tillagt (sid 53) att ställningstagandet kan komma att omprövas om utvecklingen på kapitalmarknaden och redovisningsområdet samt eventuell lagstiftning beträffande skuldebrev visar på ett sådant behov.

Förmögenhetsbeskattningen

Konvertibla skuldebrev och skuldebrev utgivna i optionslån förmögenhetsbeskattas enligt tidigare gällande allmänna regler för värdepapper. Den nya lagstiftningen innebär ingen ändring i detta avseende.

Frågan om optionsrätter utgör förmögenhetsskattepliktig egendom har

prövats av regeringsrätten endast såvitt avser en optionsrätt till köp av aktie, som utställts av en privatperson, RÅ 83 1:90. Regeringsrätten fastslog att optionsrätten inte skulle förmögenhetsbeskattas och motiverade detta med att optionsrätt inte omnämns i den uppräkningslista av värdepapper som finns i 3 § 1 mom d) SFL. Domstolens motivering är sådan att det är sannolikt att inte heller andra slag av optionsrätter skulle förmögenhetsbeskattas enligt tidigare gällande rätt.

I den nya lagstiftningen har det angivna lagrummet i SFL kompletterats så att det numera också omfattar optionsrätter till nyteckning eller köp av aktie, om optionsrätten är föremål för omsättning på kapitalmarknaden. Övriga optionsrätter skall inte förmögenhetsbeskattas.

Man bör observera att avgränsningen av de förmögenhetsskattepliktiga optionsrätterna inte överensstämmer med definitionen i 35 § 3 mom KL, som anger vilka optionsrätter som skall realisationsvinstbeskattas enligt aktievinstreglerna. Förmögenhetsskatteplikten omfattar endast de optionsrätter som omsätts på kapitalmarknaden. De optionsrätter som fortlöpande noteras på dags- och affärstidningarnas börssidor anses omsatta på kapitalmarknaden. Dessa optionsrätter skall alltså förmögenhetsbeskattas. Även andra optionsrätter kan vara förmögenhetsskattepliktiga. Enligt ett uttalande i propositionen (sid 63) bör dock för detta krävas att en inte oväsentlig handel regelbundet förekommer i dessa optionsrätter på kapitalmarknaden under en längre tidsperiod. Någon sådan handel torde inte förekomma. De enda optionsrätter som nu omfattas av skatteplikten torde alltså vara de som fortlöpande noteras vid sidan av fondbörsen.

Optionsrätter skall vid förmögenhetstaxeringen värderas till noterat värde vid beskattningsårets utgång. Det noterade värdet gäller alltså trots att det inte framkommer vid officiell börshandel. Värderingsregeln gäller för alla förmögenhetsskattepliktiga optionsrätter.

Övergångsbestämmelser

Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 1985. Realisationsvinstreglerna tillämpas på alla avyttringar som sker efter ikraftträdandet. Förmögenhetsbeskattning av optionsrätter sker första gången vid 1986 års taxering.

Ett par av övergångsbestämmelserna har tidigare kommenterats. Schablonregeln för beräkning av anskaffningskostnad får inte användas för optionsrätter om teckningen av lånet skett före ikraftträdandet; se ovan under "Beräkning av anskaffningskostnad". Vidare kvarstår ett begränsat avdragsförbud för realisationsförluster på skuldebrev utgivna i optionslån; se ovan under "Avdrag för realisationsförlust".

Ytterligare en punkt i övergångsbestämmelserna till KL bör omnämnas. Det gäller punkt 4, som innehåller en regel för beräkning av anskaffningskostnad för konvertibla skuldebrev. Bestämmelsen gäller endast för sådana konvertib-

la skuldebrev, som den skattskyldige innehaft i fem år eller mera vid lagens ikraftträdande. Skuldebrevet måste alltså vara förvärvade — eller vid benefika fång, anses anskaffade — före den 1 juli 1980. För sådana skuldebrev får anskaffningskostnaden upptas till marknadsvärdet per den 1 juli 1985. Regeln är frivillig. Om detta marknadsvärde används ersätter det den faktiska anskaffningskostnaden vid realisationsvinstberäkningen. Genom bestämmelsen kommer den värdestegring som det konvertibla skuldebrevet undergått fram till den 1 juli 1985 att undantas från beskattning. Vid avyttringen baseras realisationsvinstbeskattningen endast på den värdestegring eller värdeminskning som skuldebrevet undergått efter den nya lagens ikraftträdande. Bestämmelsen gäller "vid beräkning av realisationsvinst eller realisationsförlust". Det betyder bl a att marknadsvärdet på ett konvertibelt skuldebrev per den 1 juli 1985 får användas även vid avyttring av en aktie som erhållits genom konvertering av skuldebrevet.

SKATTEPLANERA OCH DEKLARERA MED DATOR	
SKATTEBERÄKNING	
Fullständig skatteberäkning för rörelseidkare och löntagare. Simulerar snabbt effekt av tänkbare dispositioner.	1.900:—
VINSTDELNINGSSKATTEBERÄKNING	
Gör snabbt exakta kalkyl, simulerar effekt av vinstdelningsskatten.	1.900:—
DEKLARATIONSPROGRAM	
Lagrar 100 deklarationer per diskett, där man kan lagra deklarationerna, ändra ev. småfel. SPAR MASSOR AV TID! Skriver ut blankett 1, R5, K4, K1.	2.900:—
FAKTURERING	
Skriver ut fakturor, påminnelser, räntefakturor.	2.900:—
SKRIVARSTYRNING, ETIKETTER, PÅMINNELSEBREV mm	
	900:—
PAKETPRIS för samtliga program: 4.900:—	
Finns för alla datorer IBM PC/XT/AT + med IBM kompitabla, CP/M-datorer, och APPLE datorer. Utförlig handledning bifogas. Årligt abonnemang på förbättringar.	
Skicka mer information!	
Namn.....	Adress.....
Postadress.....	Telefon.....
Intresse för:.....	
 DATARATIONALISERING AB	
Huvudkontor: Kyrkogatan 9, 199 31 Enköping, Tel. 0171-386 90.	

Planera Din ekonomi...

...med PROTAX vårt dataprogram, kan du redan nu planera din skatt för 1985 och 1986.

PROTAX är vårt senaste skatteberäkningsprogram som bl.a. tar hänsyn till A- och B-inkomster, förmögenhet, pensionsavdrag, marginalskattespärr, egenavgifter, begränsningsregeln, makar och ensamstående m.m.

Förutom PROTAX har vi t.ex. program för boendekostnads kalkyler, reavinstberäkningar för aktier och fastigheter, kreditupplysningar m.m.

Våra program finns för IBM PC, ERICSSON PC, ABC 800, FACIT DTC och SHARP PC 1500 A.

Ring och boka tid för demonstration!

Modulföretagen Capitex AB

KALMAR 0480-174 00 LINKÖPING 013-10 21 85 STOCKHOLM 08-734 98 80